

zondag oculi
datum/kerk 15 maart 2020

tekst Ex 6, 6b: Ik zal jullie uit je slavenbestaan bevrijden
Ex 7, 3a: Maar ik zal het hart van de Farao verstokken (vert NBG 1951)

noot op 29 april: deze preek heb ik voorbereid voor zondag 15 maart. Ik heb hem toen niet gehouden. Daar heb ik voor gekozen omdat onze kerkdienst er die zondag anders uit ging zien. Het werd een online-ochtendgebed met slechts twee handenvol mensen. Dat vroeg om een ander soort overweging.

Deze preek was ook bedoeld om een belofte in te lossen die ik de week daarvoor gedaan had: namelijk in te gaan op een klassieke moeilijkheid uit de Bijbel: dat God Farao's hart verhardt. Ik bied hem hier nu aan om die belofte na te komen. Ik doe dat met een lichte aarzeling, omdat een preek als gesproken woord in de kerkdienst met hoorders pas tot leven kan komen. Zo ervaar ik dat zelf ook. De preek is dus in die zin niet helemaal af. Overigens is deze preek als geschreven preek ook nog niet helemaal af - ik had nog een verbinding met de lezing uit Johannes zullen leggen en dan nog een keer alles nalopen. Dat laat ik nu achterwege. Het is wat het is.

Voor de geïnteresseerden heb ik nog een [essay](#) geschreven dat op onze website te vinden is. Daar noem ik nog een paar theologische achtergronden die voor mij een rol spelen.

Na de tekst van de preek volgt nog de geplande, maar niet gevierde liturgie voor 15 maart. Daar vindt u de verwijzing naar de Schriftlezingen; het verdient aanbeveling om die eerst te lezen.

Gemeente van de Heer !

Voor mensen die met de Bijbel opgegroeid zijn is dit één van de moeilijkste stukken.

Het Hebreeuwse volk, dat is Israël,

lijdt een slavenbestaan.

En de stem van God zegt:

daar zijn jullie niet voor bedoeld,

ik zal je bevrijden.

Voor die bevrijding is het nodig

dat de macht van de koning gebroken wordt, de Farao.

Maar die stem, de stem van God zegt nog meer,

die zegt ook: ik zal Farao's hart verharden (verstokken)

zodat hij jullie niet laat gaan.

Dat klopt niet: is die God nu uit op bevrijding?

Laat die God willens en wetens vernedering en slavenarbeid,
uitbuiting en lijden bestaan?

In zo'n God kunnen en willen wij niet geloven.
Hoe kunnen we hier mee verder?
Ik laat me inspireren door het joodse denken hierover -
in het bijzonder door rabbijn Jonathan Sacks.

Laten we beginnen met onszelf.
Ergens in onze ziel woont het verlangen
om een goed, een eerlijk, een oprecht en waardig leven te leiden.
Daar kunnen we naar verlangen.
Om goed mens te zijn.
En de Bijbel helpt ons daarbij.
De verhalen daaruit,
de liederen.

De Bijbel houdt ons Gods trouw voor,
opdat wij trouw zijn
zelfs als we elkaar los moeten laten.
Denk maar aan Abraham en Lot.

De Bijbel houdt ons Gods geduld voor.
opdat wij geduldig leren zijn,
met elkaar,
en misschien wel vooral met onszelf.
Denk maar Jezus en Zacheüs.

De Bijbel houdt ons Gods gerechtigheid voor,
opdat wij in recht met elkaar leven.
Denk maar aan koning David en zijn minnares.

We horen die verhalen,
verhalen uit de hoge,
ze vormen ons
en bewaren ons bij de wil
om een oprecht en goed leven te leiden.

Onze wil kan beschadigd raken.
Als we slechte plannen maken,
als we een ander tekort doen,
boze dromen realiseren.
En dat gebeurt.
Dat hoort ook bij mens-zijn.

Eerst kruipt het boze plan naar buiten,
richt zich tegen een ander,
maar na verloop van tijd kaatst het terug
en beneemt mijn wil alle zicht op wat goed is,
bederft de ziel.

Uit de Talmoed:

Rav Assi zei: eerst is de kwade neiging zo zwak als spinrag, maar uiteindelijk zo dik als karrentouw.

En Rava zei: eerst wordt de kwade neiging een 'reiziger' genoemd, dan een 'gast' en uiteindelijk een 'meester'.

Het begint klein, het wordt groot.

Het richt zich op een ander, maar neemt uiteindelijk je hart in beslag.

Jonathan Sacks, opperrabbin van Engeland zegt:

dat is wat je bij de tirannen van alle tijden ziet: Farao, Stalin en Hitler en meer.

Dat zijn almachtige dictators. Ze heersen over alles.

Dat neemt ze zo in beslag,

dat de vrees, de angst alles te verliezen,
over hen heerst.

Ze heersen over alles,

maar niet kunnen ze dat ene nog oproepen,
de wil, het verlangen om een goed en eerlijk leven te leiden.

De controle daarover zijn ze verloren.

Zuiver goed bestaat niet. Kwade neigingen melden zich.

Dat is leven.

We doen ook wat verkeerd is.

En wat is daartussen onze speelruimte?

Dat is de kwestie. Welke speelruimte heeft de Farao?

Kan hij kiezen,

kieszen om af te zien van zijn boze plannen?

Kan hij kiezen om zich niet te verschuilen achter zijn harde hart?

Kan hij kiezen om het weke in zijn hart te voelen?

Kan hij kiezen om te zeggen: God mag dan mijn hart hard maken, maar daar laat ik het niet bij zitten. Dan zal ik in opstand komen tegen God?

Oude uitleggers denken dat hij heel lang die kans heeft.

Ik denk het ook.

En ik denk - en geloof - ook

dat de Bijbel ons met het "harde hart" van de farao niet een 'feit' presenteert,

maar een oproep: en wij, wat doen wij als we ons hart hard voelen worden?

Kunnen we daarvan omkeren?

En als het moet - zoals Abraham en zoals Tsippora - God aan zijn belofte van verbondenheid en bevrijding houden, zelfs als hij zich in het tegendeel daarvan lijkt te verbergen?

De Bijbel heeft een hoge dunk van een mens.

Een mens is in staat zelf van zijn heilloze wegen te keren.

dat doet God niet voor hem.

Zo'n God bestaat niet. Een andere wel.

Die, die een mens in staat stelt het ongehoorde te doen,

die een dictator in staat stelt te keren en zijn slaven een menswaardig bestaan te geven en daarmee ook zichzelf een waardig bestaan te geven.

Vorige week hoorden we van Tsippora. *[Ex 4, 24-26]*

Zij is het tegenbeeld van de Farao.

Ook zij stuit op God die tegen zijn eigen belofte ingaat.

En zij komt in opstand tegen God.

En zij redt Mozes.

En zij doet wat God haar toevertrouwt, met zoveel vertrouwen.

Zij herkent in zijn schijnbare onberekenbaarheid het dringende appèl

om te doen wat gedaan moet worden: Mozes redden.

Kennelijk vertrouwt God dat haar toe.

Zo wil dit verhaal ons vormen: niet door "ja en amen" te zeggen, maar door onze verantwoordelijkheid te leren kennen in het uur en op de plaats waar wij leven.

Als bij Tsippora,

die als wij het verlangen kent om een eerlijk en oprecht leven te leiden

Amen!

PROTESTANTSE GEMEENTE DAMSTERBOORD

orde voor de dienst op zondag oculi, 15 maart 2020
in de Stefanuskerk te Noorddijk

voorganger, ds. Jan Wilts
organist, Gerard van Reenen
cantor, Grietie Hollenga

geannuleerd wegens corona

INTREDE

aansteken tafelkaarsen

moment van stilte

groet en bemoediging [*wie kan, gaat staan*]

V: De HEER zal bij u zijn

A: De HEER zal u bewaren.

V: Onze hulp is in de naam van de Heer,

A: die hemel en aarde gemaakt heeft,

V: die trouw houdt tot in eeuwigheid

A: en niet laat varen het werk van zijn handen.

psalm, gezongen en gebeden, Psalm 25

cantor: antifoon: Liedboek .535D

allen: Liedboek 25, 7

V: Zie mij in mijn nood, in mijn ellende,
vergeef mij al mijn zonden.

Zie met hoevelen mijn vijanden zijn,
hoe ze me dodelijk haten.

A: Behoed mij en bevrijd mij,

maak mij niet te schande, want ik schuil bij U.

[*vers 18-20; onberijmd*]

allen: Liedboek 25, 10

cantor: antifoon Liedboek 535D

[*hierna: allen gaan zitten*]

kyrië Liedboek nr. 299C (regel 1-3); I cantor; II allen

projectlied [*voor de kinderen vertrekken*]

Een teken van leven

Couplet 1

tekst: Erik Idema
melodie: Liedboek 637

De paas - kaars brandt, zo we - ten wij;
God maakt het licht voor jou en mij.
Hij maakt een eind aan je ver - driet,
want Hij ver - geet de men - sen niet.

2. Dit is het woord dat Hij ons geeft:
Ik ben de Heer, een God die leeft.
En waar je gaat ben Ik erbij,
voor altijd ga Ik aan je zij.

DE SCHRIFTEN

gebed bij de opening van de Schriften

[naar: Dienstboek, zondag oculi – blz. 102]

V: Eeuwige,
Gij laat u vinden
waar mensen samenkomen om U te zoeken.
We bidden U: roep uw Naam uit in dit uur
richt onze ogen op U.
Dat uw beminde Zoon, Jezus, als Mozes,
ons leidt naar het land waar uw woord gerechtigheid scheidt
in deze 40 dagen en heel ons leven,

A: Amen

lezing uit het oude testament]

Exodus hoofdstuk 6 , 2-12 *gevolgd door* hoofdstuk 7, 1-7

lied Liedboek 168 *[met cantor samen]*

lezing uit het nieuwe testament *[wie kan, gaat staan]*

Johannes 4, 5-26

acclamatie Liedboek 339C *[cantor: voorzang en koor; allen: allen]*

[hierna: allen gaan zitten]

overweging

orgelspel

[kinderen komen terug]

GEBEDEN EN GAVEN

toelichting van de diaconie

gebeden

dankgebed // voorbeden // stil gebed // onzevader

acclamatie na de voorbeden: Liedboek 368D-

eerste keer: cantor; daarna: allen

inzameling van de gaven

diaconie

kerk

ZENDING EN ZEGEN

slotlied *[wie kan, gaat staan]* Liedboek 653, 1.3.7

zegen beantwoord met

A: Amen